

**Zarządzenie Nr 57/2020/UA
Burmistrza Miasta Sandomierza
z dnia 12.03.2020**

**w sprawie włączenia karty ewidencyjnej obiektu nieruchomego do Gminnej Ewidencji
Zabytków Miasta Sandomierza**

Na podstawie art. 22 ust. 5 pkt. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2020.282) w związku z § 18 Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U.2011.113.661 z dnia 2011.06.01) zarządzam, co następuje:

§1

Włączam do Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Sandomierza kartę ewidencyjną cmentarza żydowskiego przy ul. Suchej w Sandomierzu, ujętą w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

§2

Włączona do Gminnej ewidencji Zabytków Miasta Sandomierza karta cmentarza żydowskiego, stanowi Załącznik Nr 1 do niniejszego zarządzenia.

§3

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podjęcia.

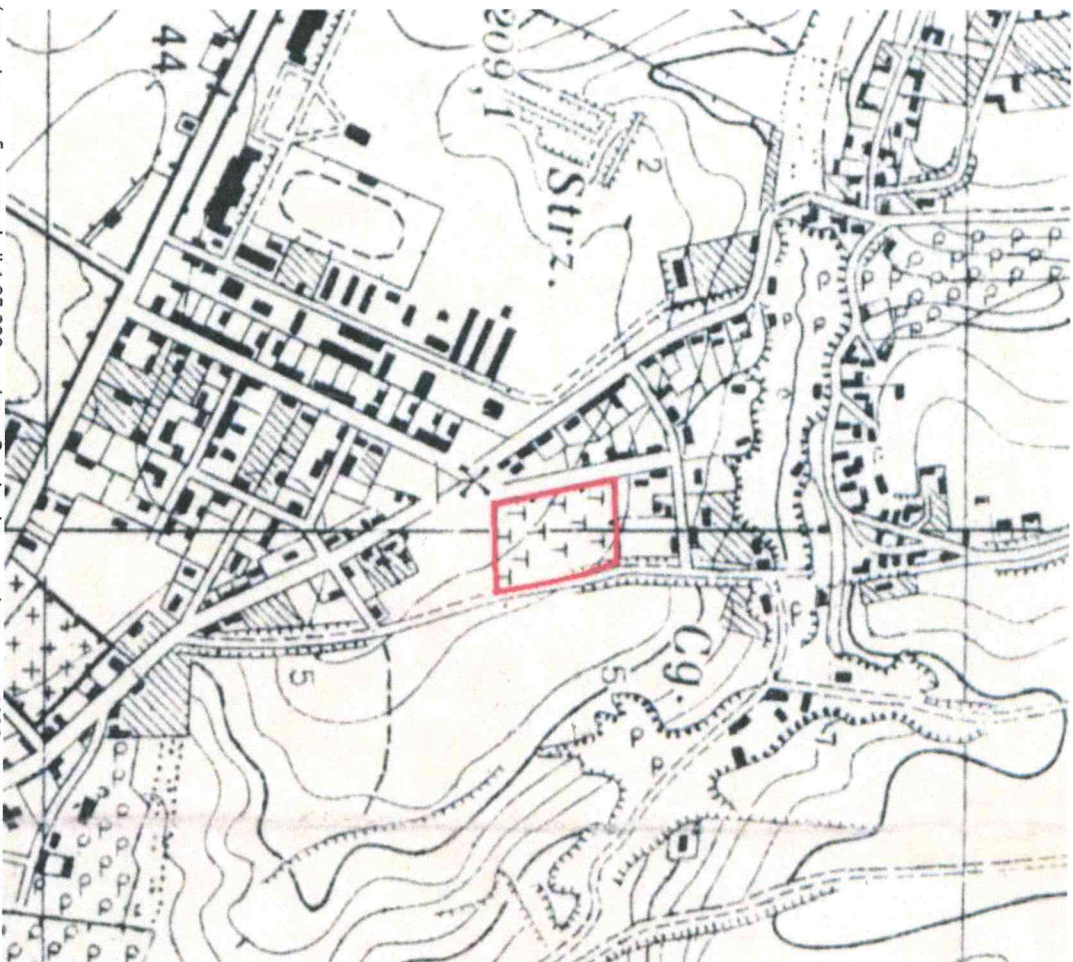

Burmistrz Sandomierza
Marcin Marzec

Naczelnik Wydziału
mgr inż. arch. Piotr Paszkiewicz

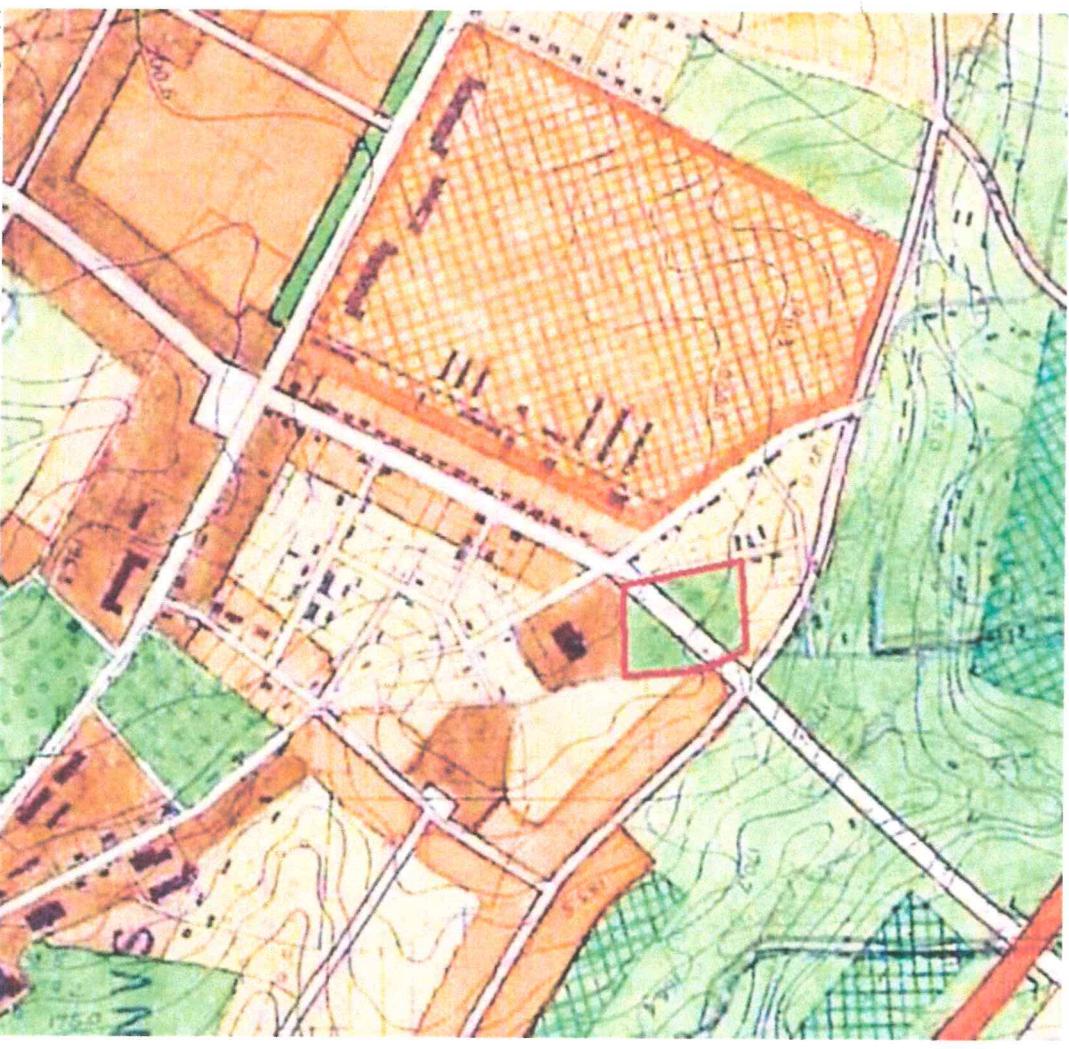
1. Miejscowość	SANDOMIERZ		Nr
KARTA CMENTARZA			
2. Przynależność administracyjna	7. Nazwa /ew. nazwa dawna/	14. Najstarszy istniejący nagrobek /data/	15. Groby o znaczeniu historycznym lub osób szczególnie zasłużonych
Województwo: Świętokrzyskie	kirkut	Pesa bat Elkana Kac 1846 Jicchak Szmu'el ben Eliezer Liber 1846 Racheo Bejla bat Szmu'el Cwi 1846	- brak
Powiat: sandomierski			
Gmina: Sandomierz	8. Cmentarz	16. Istniejąca dokumentacja i miejsce jej przechowywania	
3. Adres	dawny: X nowy: /po 1945/	brak	
ul. Sucha			
4. Współrzędne geograficzne	9. Czas powstania		
50° 41' 25.0991" N 21° 44' 31.49" E	OK. 1830 r.		
5. Poprzednie nazwy miejscowości	10. Przynależność wyznaniowa	Plan aktualny Plan części północno-zachodniej cmentarza wykonany w 2010 r. na potrzeby przygotowywanej książki; zbiory prywatne; Publikowany: <i>Cmentarze żydowskie w Sandomierzu</i> , red. P. Sławiński, Sandomierz 2011	
Sandomierz /XVIII w./ Sandomierz /XVIII w./ Sandomierz /XIX w./	obecna: żydowska dawna: żydowska	Plan dawny brak	
6. /Nieczynny	11. Powierzchnia w ha ogólna: ok. 1,5 ha wolna:		
NIECZYNNY			
ew. podstawa zamknięcia			
12. Położenie cmentarza	17. Inne materiały archiwalne		
Cmentarz położony w północnej części miasta, pierwotnie na peryferiach zabudowy, obecnie między ulicą Suchą a ulicą Energetyków (dz. nr ewid.: 765, 771, 764/3 i części działek 764/2 i 764/4).	Zestawienie materiałów archiwalnych w: <i>Cmentarze żydowskie w Sandomierzu</i> , red. P. Sławiński, Sandomierz 2011		
13. Uwagi użytkownika	18. Bibliografia – patrz wkładka		

10. 02. 2020
Za zgodność z oryginałem

Z up. Świętokrzyskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków
w Kielcach
mgr Leszek Polanowski
Kierownik Delegatury

(mapa topograficzna w skali 1:25 000 – arkusz Sandomierz – wykonana w 1936 r. przez WIG w oparciu o wcześniejsze pomiary rosyjskie i austriackie)

(plan Sandomierza z projektu Miejsowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego opracowanego w 1950 r. na podstawie planu miasta z 1936 (publikowany w: Atlas Historyczny Miast Polskich, t. V. Małopolska, zeszyt 2 – Sandomierz, red. Z. Noga, Sandomierz-Kraków 2014)

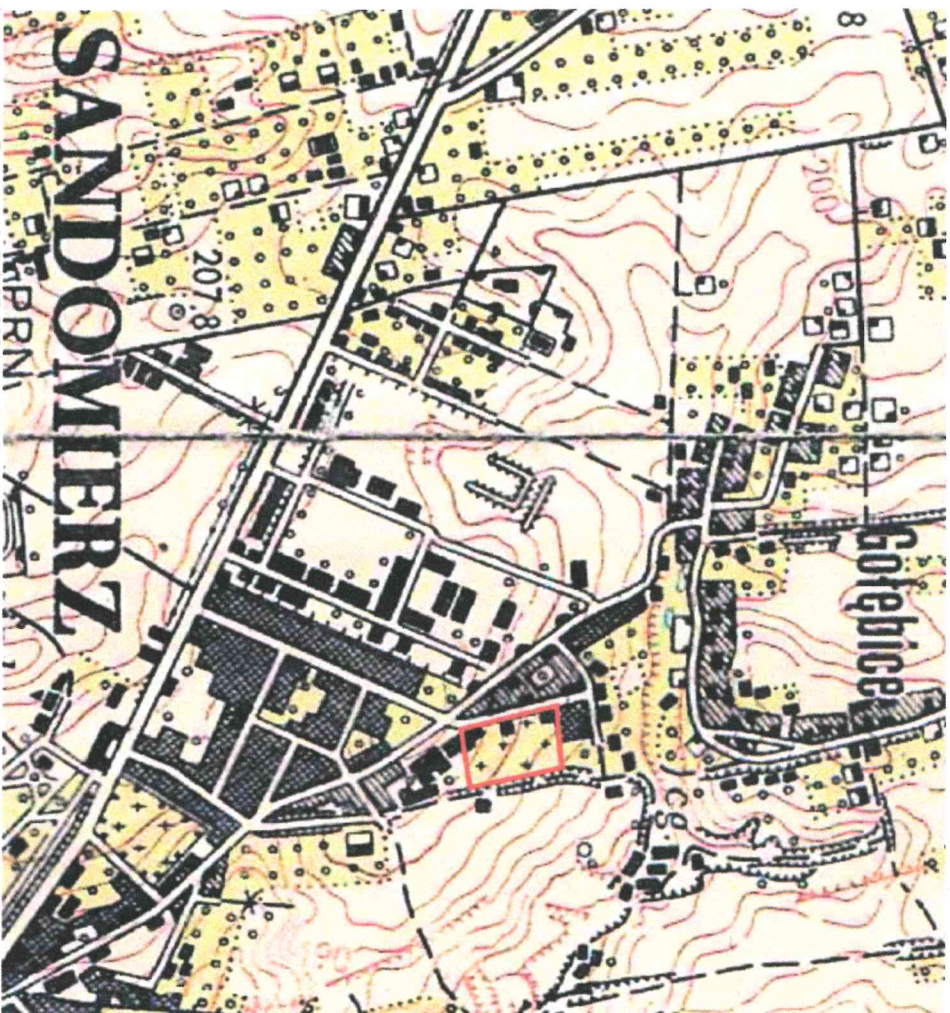
Za zgodność z oryginałem

10.02.2020

Z up. Świętokrzyskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków
w Kielcach

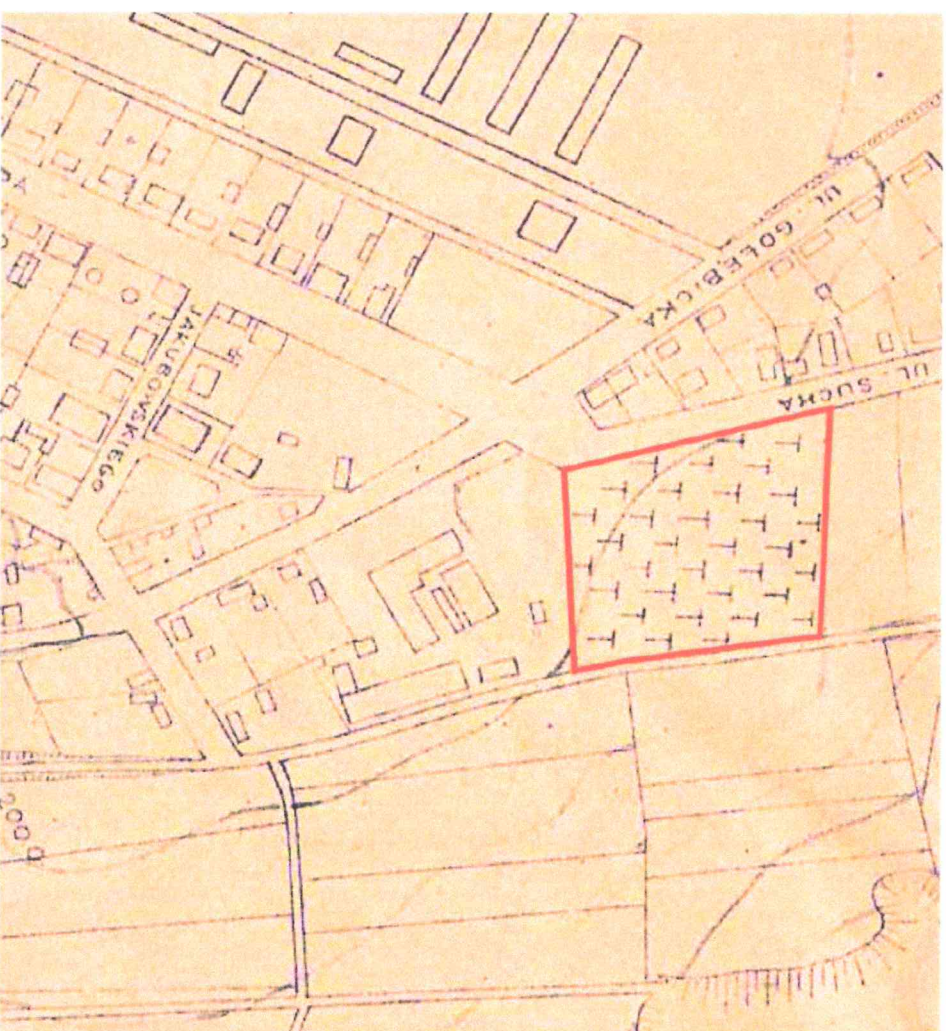
mgr Leszek Polonowski
Kierownik Delegatury

— granica omentarza żydowskiego

(mapa topograficzna w skali 1:25 000 - powiat Sandomierz, arkusz 2
— wykonana w 1962 r. przez Zarząd Topograficzny WP)

— granica cmentarza żydowskiego

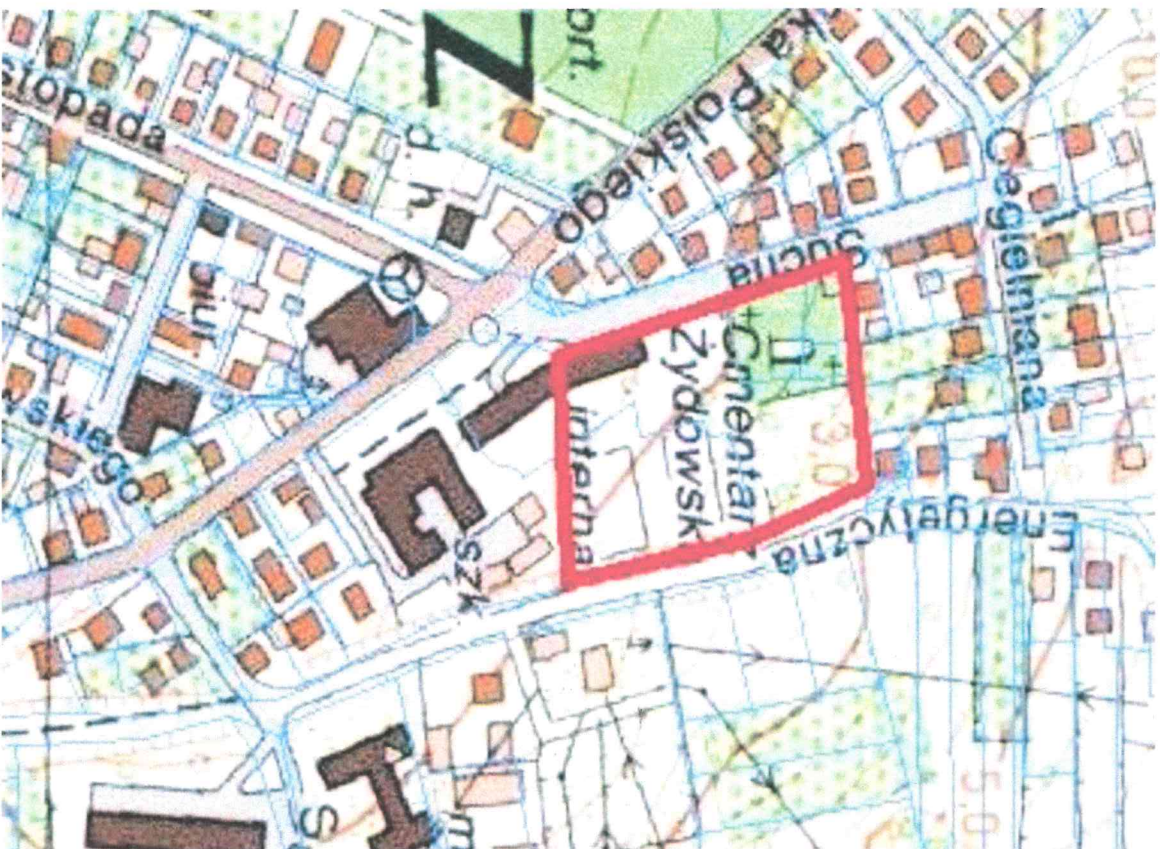

(plan Sandomierza nie datowany zapewne z końca lat 30. tych XX w.) — odbitka ozalidowa w Delegaturze
w Sandomierzu WUOZ)

Za zgodność z oryginałem

10.02.2009

Z up. Świątobliwego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków
w Kielcach
mgr Leszek Polanowski
Kierownik Delegatury

(mapa topograficzna, źródło: <http://mapy.geoportal.gov.pl>, 2019)

— granica cmentarza żydowskiego

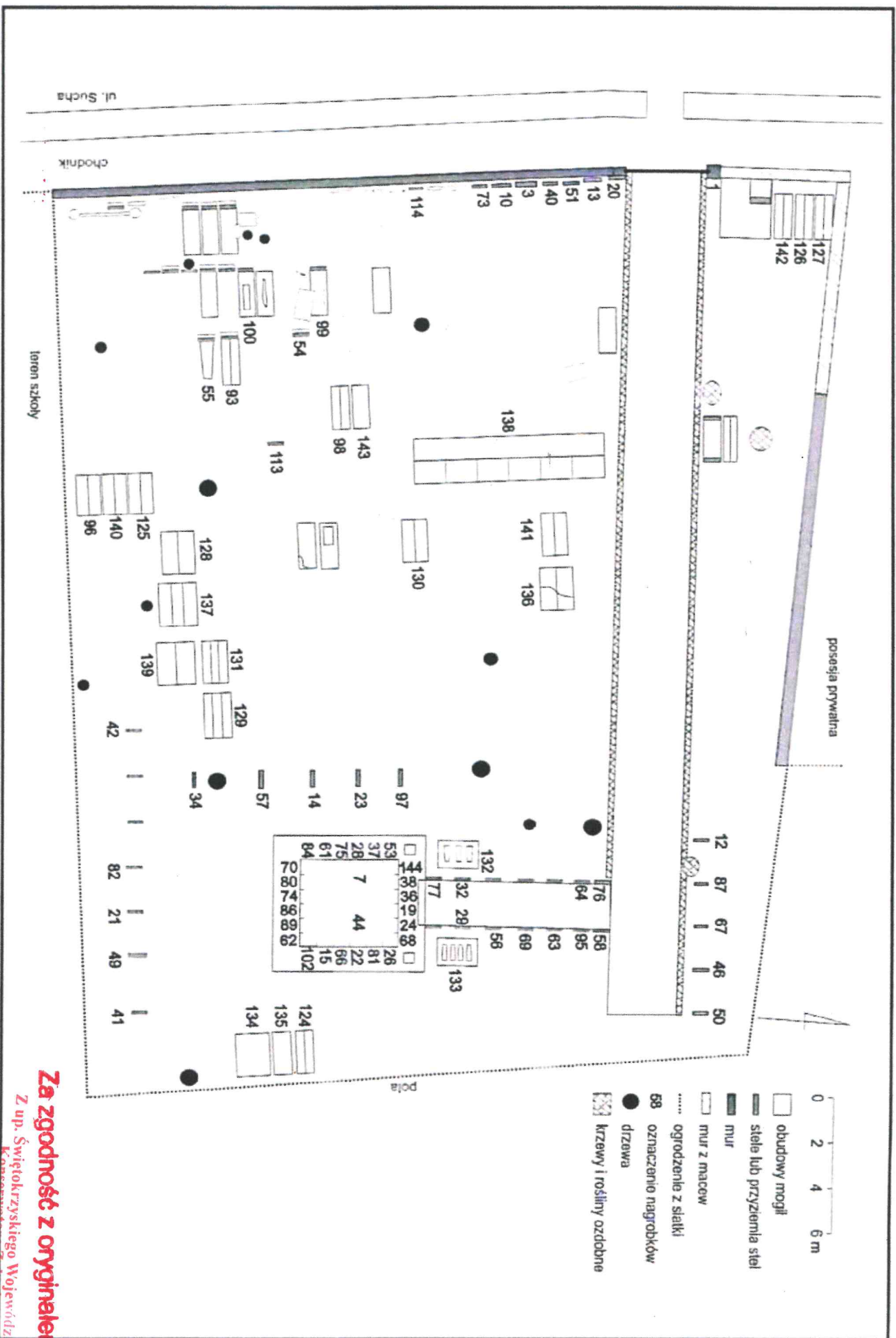

(ortofotomapa, źródło: <http://mapy.geoportal.gov.pl>, 2019)

Ła zgodność z oryginałem

Ł. C. C. C.

Z up. Świętokrzyskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków
w Kielcach
mgr Leszek Polakowski
Kierownik Delegatury

Za zgodność z oryginałem

Z up. Świątokrzyskiego Województwa

Kancelaria Zabytków

w Kielcach

mgr Leszek Polanowski

Kierownik Delegatury

(szkic z wymiarami cmentarza z 1955 r. (publikowany w: Cmentarze żydowskie w Sandomierzu, red. P. Stawiński, Sandomierz 2011))

Fot. 1. Budynek Bursy Międzyszkolnej od strony południowo-zachodniej

ul. Świętokrzyskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków
w Kielcach
mgr Leszek Polakowski
10.02.2020
Za zgodność z oryginałem

Fot. 2. Teren rekreacyjno-sportowy Zespołu Szkół Gastronomicznych i Hotelarskich

Fot. 3. Widok na parking, na drugim planie pomnik ofiar II Wojny Światowej

Fot. 4. Budynki Zespołu Szkół Hotelarskich i Gastronomicznych oraz Bursy Międzyszkolnej

Za zgodność z oryginałem
10.02.2020

Z up. Świętokrzyskiego Województwa
Konservatora Zabytków
w Kielcach
mgr Leszek Bolanowski
Kierownik Delegatury

Fot. 5. Widok od strony południowo-wschodniej

Fot. 6. Wejście na teren cmentarza żydowskiego

Z up. Świętokrzyskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków
w Kielcach

10.02.2023

Za zgodność z oryginałem
mgr Leszek Polakowski
Kierownik Delegatury

Fot. 7. Brama główna i fragment muru ogrodzeniowego

Fot. 8. Tereny rekreacyjno-sportowe Zespołu Szkół Gastronomicznych I Hotelarskich

10. 02. 2020

Ła zgodność z oryginałem

Z up. Świętokrzyskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków
w Kielcach
mgr Leszek Polanowski
Kierownik Delegatury

Fot. 9. Nagrobki na cmentarzu żydowskim

Fot. 10. Pomnik ofiar II Wojny Światowej wykonany z macew

Z up. Świętokrzyskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków
w Kielcach

10. 02. 2003

Za zgodność z oryginałem
mgr Leszek Polakowski
Kierownik Delegatury

Fot. 11. Widok w kierunku południowo-wschodnim

— granica cmentarza żydowskiego

1.0 — miejsce wykonania fotografii

Za zgodność z oryginałem

Z up. Świętokrzyskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków
w Kielcach
mgr Leszek Polanowski
Kierownik Delegatury

10.02.2023

Informacje dodatkowe:

1. Data powstania (założenia) cmentarza i jego wielkość

Cmentarz dla żydowskiej ludności Sandomierza przy ulicy Suchej założony został najprawdopodobniej w 1829 lub 1830 r. Podawane w niektórych publikacjach daty 1850 lub ogólnie – 2 połowa XIX w. są błędne, gdyż najstarsze zachowane nagrobki pochodzą z 1846 roku. Cmentarz miał powierzchnię nieco ponad 1 ha. W 1928 r. cmentarz został powiększony w kierunku północnym. Po powiększeniu jego powierzchnia wynosiła ok. 1,5-1,6 ha.

2. Pierwotne granice cmentarza

Pierwotne granice cmentarza przy ul. Suchej można odtworzyć w oparciu o materiały archiwalne:

- mapę topograficzną w skali 1:25 000 – arkusz Sandomierz – wykonaną w 1936 r. przez WIG w oparciu o wcześniejsze pomiary rosyjskie i austriackie;
- mapę topograficzną w skali 1:25 000 – powiat Sandomierz, arkusz 2 – wykonaną w 1962 r. przez Zarząd Topograficzny WP;
- plan Sandomierza wykonany w Biurze Regionalnego Planu Zabudowania Okręgu Kielecko-Radomskiego w 1938 r. (publikowany w: Cmentarze żydowskie w Sandomierzu, red. P. Sławiński, Sandomierz 2011);
- plan Sandomierza nie datowany (zapewne z końca lat 30. tych XX w.) – odbitka ozalidowa w Delegaturze w Sandomierzu WUOZ
- plan Sandomierza z projektu Miejsowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego opracowanego w 1950 r. na podstawie planu miasta z 1938 (publikowany w: Atlas Historyczny Miast Polskich, t. V. Małopolska, zeszyt 2 – Sandomierz, red. Z. Noga, Sandomierz-Kraków 2014);
- „Szkic sytuacji nieruchomości stanowiącej Mienia opuszczone (b. cmentarz żydowski) położonej przy ul. Suchej” z 1955 r. (publikowany w: Cmentarze żydowskie w Sandomierzu, red. P. Sławiński, Sandomierz 2011);
- szkic z wymiarami cmentarza z 1955 r. (publikowany w: Cmentarze żydowskie w Sandomierzu, red. P. Sławiński, Sandomierz 2011);

W oparciu o powyższe materiały należy przyjąć, że cmentarz usytuowany był między ul. Suchą a obecną ulicą Energetyków i obejmował on obecne działki ewidencyjne: 765, 771, 764/3 oraz większą część działek 764/2 i 764/4).

3. Obecne użytkowanie terenu cmentarza

Cmentarz żydowski przy ul. Suchej uległ znacznej dewastacji w czasie II wojny światowej. Po jej zakończeniu z inicjatywy Szmuela Wassera podjęto próbę jego uporządkowania. Przy tej okazji wykonano także nagrobki dla pochowanych w grobach zbiorowych osób pomordowanych w czasie okupacji oraz prawdopodobnie przeniesiono na jego teren bliżej nieokreśloną liczbę macew ze zniszczonych cmentarzy w okolicach Sandomierza. W 1948 roku Komitet Żydowski postawił na cmentarzu pomnik upamiętniający żydowskich mieszkańców Sandomierza zamordowanych w czasie wojny, do którego użyto również płyty nagrobne (macewy) których pierwotnego usytuowania po zniszczeniach nie udało się ustalić, być może również w części płyty przeniesione z innych cmentarzy. Część płyt o nieustalonej pierwotnej lokalizacji wmurowano również w mur ogrodzenia od strony ulicy Suchej, z części wykonano odcinek mur w części północnej cmentarza.

Między 1948 a 1955 r. część dawnego cmentarza z pomnikiem i nagrobkami, w większości nie związanych z pochówkami, o powierzchni ok. 12 arów ogrodzono i wydzielono geodezyjnie (obecna działka nr 765). Pozostała część cmentarza została przez Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Sandomierzu przekazana na potrzeby ówczesnego Technikum Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego. W 1956 r. w południowej części cmentarza wybudowano budynek internatu – obecnej Bursy Międzyszkolnej. Pozostała część zagospodarowano jako zaplecze dla Technikum, obecnie Zespołu Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich oraz Bursy. Powstały tu parking, drogi dojazdowe, boiska szkolne i teren rekreacyjny. Natomiast północna część terenu cmentarza (na północ od części wygradzonej wokół pomnika, gdzie znajdowały się nagrobki), początkowo użytkowana jako sad szkolny, w bliżej nieokreślonym czasie została przejęta przez osobę prywatną. Na wydzielonej tu działce 771, po wyburzeniu wcześniej istniejącego tu budynku (ohelu?) powstał budynek mieszkalny. Sąsiadująca z nią działka 764/3 użytkowana jest jako ogród.

4. Zalecenia do sposobu użytkowania

- zaleca się wszystkie działania inwestycyjne wiążące się potencjalnie z ingerencją w głąb warstw ziemi na całym obszarze obejmujących teren cmentarza (obecne działki 765, 771, 764/3 oraz większą część
- działek 764/2 i 764/4) uzgadniać z Komisją Rabiniczną ds. cmentarzy przy Naczelnym Rabinie Polski;
- ponieważ istnieje duże prawdopodobieństwo, że ziemia z wykopów fundamentowych budynku bursy została przemieszczona poza teren cmentarza na sąsiednie działki, zaleca się zachować ostrożność przy prowadzeniu tam prac ziemnych;
- zaleca się umieszczenie przy ul. Suchej tablicy informacyjnej o cmentarzu i jego rzeczywistej wielkości i granicach;

Literatura:

Florek M., Zabytkowe cmentarze. Województwa tamobrzeskie, Warszawa 1995
B.G (B. Graboś), Kirkut w Sandomierzu (w:) Notatnik Sandomierski, Sandomierz 1980
Sławiński P. (red.), Cmentarze żydowskie w Sandomierzu, Sandomierz

10. 02. 2020

Za zgodność z oryginałem

Z up. Świętokrzyskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków
w Kielcach
mgr Leszek Potanowski
Kierownik Delegatury

